



בס"ד, יום ראשון כד' סיון תשע"א

שם: _____ זמן: _____

מבחן זה השאלות אינן מדויקת על פי סדר הדפים.

מבחן שבועי מסכת חולין נט – סה (119)

א. (1) בהמה שאכלה סם המות או חילתית, האם מותרת באכילה, ומדוע? (2) בהמה שנפסקו רגליה האחוריות, האם יש אפשרות לאוכלה, וכיצד, ומדוע דווקא באופן זה? (3) מה הם סימני הבהמות והחיות המותרות באכילה? ובאיזה אופנים יכול לאכול אפילו שאין אלו הסימנים ניכרים בה, ומדוע?

ב. (1) כיצד אפשר לדעת מה היא החיה ומה היא הבהמה? ולמאי נפקא מינה? והאם יש סימן להכיר מה היא החיה הטהורה ומה היא החיה הטמאה מלבד הסימנים המפורשים בתורה? (2) כיצד מראיהם של קרני השור, הצבי, העז והעיזא דכרכוז? והאם עיזא דכרכוז מין חיה או מין בהמה? באר במה תלוי הנידון? (3) מי הם המינים שיש להם רק קרן אחת, והאם הם טמאים או טהורים, ומה דין חלבם?

ג. (1) המוכר לחבירו שור או חמור, כיצד עליהם להראות? (2) כיצד דרשו למאי דכתיב גבי בריאת העולם "וכל צבאם"? (3) מי הוא שר העולם, ומה שמו, ואיזה פסוק אמר, ומדוע? (4) המרכיב שני מיני דשאים בארץ ישראל, מה דינו, ומדוע? והאם יש נפקא מינה איזה מיני דשאים מרכיב? וכיצד הדין בחוץ לארץ? (5) האם בן נח מצווה על כלאי בהמה או על כלאי זרעים, ומנין? ומה דינו בהרכבת זרעים, ומדוע?

ד. (1) אמאי הוצרך הקב"ה לפייס את הלבנה? ומה אמר לה כדי לפייסה, והאם נתפייסה, ומדוע? (2) כיצד היה סדר צמיחתן של הזרעים במעשה בראשית, ומדוע? (3) מה הוקשה לגמ' על המקרא "חֲמִשֶׁת סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים הֶעֱזְתִּי וְהָאֲשֻׁדּוּרֵי הָאֲשֻׁקְלוּנִי הִגַּתִּי וְהֶעֱקְרוּנִי וְהָעֵינִים" וכיצד ביארו? (4) מדוע הוצרכה התורה לספר שהכפתורים היוצאים מכפתור הורישו את העוים וישבו תחתם? (5) היכן נמצא הר חרמון, ומה הם שמות הכרכים שנבנו עליו, ומה טעם סיפרה לנו התורה הך מילתא?

ה. (1) מה הם סימני הטהרה והטומאה של העופות? ומהיכן ידעינן דאלו הם הסימנים? (2) האם יש אפשרות לדעת על עוף בוודאי שהוא טמא, ומהיכן ידעינן לה? (3) באר את שאלת הגמ' "ונילף מינייהו מה התם תלתא ולא אכלינן אף כל תלתא ולא אכלינן!"

ו. (1) כמה מיני עופות טמאים יש, ומנלן? והאם משכחת לה דאף בעופות הטמאים יהיו סימני טהרה (פרט), ואי נימא דמשכחת לה, האם אפשר להוכיח איזה סימני טהרה יש בהו? (2) באר את שאלת הגמ' "אלא תוריין דכתב רחמנא למה לי!" וכיצד יישבו?

ז. (1) האם שייך לאכול עוף שאין לו את כל סימני הטהרה, ומנלן? והאם אפשר ללמוד את דינו מדכתבה התורה דפרס ועזניה אטורים באכילה, ומדוע (פרט)? (2) אי נימא דלא בעינן לכל הני סימנים, האם יש נפקא מינה כמה סימנים או איזה סימנים יש לזה העוף (פרט), ומדוע? (3) האם סנונית מותרת באכילה (פרט)? וכיצד קיימא לן? ומה דינה לענין טהרת המצורע?

ח. 1) האם "תסיל" או "כופשני צוציוני" כשרים לקרבן, ומדוע? והאם שתייתם פוסלת מי חטאת, ומדוע? 2) מה דינם של תרנגולא ותרנגולתא דאגמא, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינה על ידי צורתה של ביצתה, ומדוע? 3) האם מותר לאכול את העוף הנקרא 'קוונ"א', ומדוע?

ט. 1) על מה קרא ר' יוחנן את המקרא "צדקתך כהררי קל משפטך תהום רבה", ומדוע? 2) האם "שקנאי ובטנאי" מותרים באכילה, ומדוע? 3) מה היא "תנשמת" הכתובה במינים הטמאים? 4) איזה מינים התרבו בקרא ד"את כל עורב למינו" (פרט)? ומדוע "למינו" דעורב חשיב "מינו"?

י. 1) מה הם השינויים שיש בין פרשת העופות הטמאים שנאמרה בויקרא לזו שנאמרה במשנה תורה? ומה טעם אלו השינויים? 2) מאי קמשמע לן אבימי בריה דרבי אבהו בהא דיש שבע מאות מיני דגים ושמונה מאות מיני חגבים ועופות אין מספר? 3) האם מותר לקנות ביצים מעובדי כוכבים, ומדוע? ומה דין ביצים טרופות או מגולגות? והאם שרי לקנות מהם מינים הנלווים בביצים, ומדוע?

יא. 1) האם אפשר להכיר על ביצה מאיזה מין היא? ולמאי נפקא מינה? 2) דג שמסופק עליו האם מין טהור או לאו, האם יש אופן להכשירו, ומדוע? 3) מה דין ביצת השרץ באכילה (פרט), ומדוע?

יב. 1) מה הם "גיעולי ביצים" ו"ביצים מוזרות", ומה דינם באכילה, ומדוע? 2) ביצה שנמצא בה דם, מה דין הדם ומה דין הביצה (פרט), ומדוע? וכיצד הדין היבא דיש בה אפרוח שעדיין לא נפתחו עיניו, ומדוע? 3) האם ביצת טמאה או ביצת טריפה מותרת באכילה, ומנלן? ומה הוי אמינא בלאו האי ילפותא, ומדוע?

יג. 1) באר את דברי רבן גמליאל "יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא טהור!" והאם יש להוכיח מדבריו מה הם הסימני טומאה של העורב? 2) כיצד אפשר להכיר בעוף שהוא דורס? 3) מה הם הסימני טהרה האמורים במתניתין גבי חגב? והאם כולי עלמא מודו דסגי בהאי סימנים? והאם בעינן שיהיו כל אלו הסימנים מתחילת ברייתו, ומנלן?

יד. 1) מה הם שמות החגבים המבוארים בתורה? ואמאי כתבה תורה לכולהו? ומה ילפינן מדכתיב בכל חד מינייהו "למינהו"? ואמאי לא סגי בחד למינייהו בתר כולהו? 2) היכי דדרשינן בכלל פרט וכלל, האם בעינן שישווה לפרט בכל צדדיו, או דסגי במאי דדמי ליה ברוב צדדים או במקצת מן הצדדים?

בהצלחה!

תשובות למבחן חולין נט סה

- א. (1) בהמה שאכלה סם המות לבהמה, מותרת באכילה, משום דאכתי אינה טריפה, ואף משום סכנת נפשות ליכא דהא לאדם אינו מזיק. אבל אם אכלה סם המות לאדם, אף שאינה טריפה, מכל מקום אסורה באכילה משום סכנת נפשות. ואם אכלה קרטין של חלתית, אסורה באכילה, משום דמנכב את בני מעיה, אבל אכלה עליו של חילתית אינה נטרפת בכך ומותרת.
- (2) צריך לבדוקה בצומת הגידין, וגם אם נמצאת שלימה, אכתי אין לאוכלה באומצא, מחשש שמא הכישה נחשו. אלא יש להניחה בתנור, דעל ידי בישול התנור יתברר אם יש בה ארס של נחש אם לאו, דאם יש בה ארס הרי הבשר יתפרק לחתיכות חתיכות.
- (3) בעינן שתהיה מעלת גירה ומפרסת פרסה. ואמר רב חסדא דהמוצא בהמה שפרסותיה חתוכות, יכול לבדוקה במעלת גרה, ובלבד שכיר שאינו מין גמל או שפן וארנבת. ואם אין לה שיניים למעלה, בידוע שאינה מין גמל שפן או ארנבת, אבל אכתי צריך להכיר שאינו מין בן גמל, דאף דלגמל עצמו יש ניבי [אן חניכיים כעין שיניים, או שתי שיניים גדולות], לבן גמל אף ניבי אין. ואם פיה גמום, יכול להתירה על ידי שיראה פרסותיה סדוקות, ובלבד שיכיר שאינו מין חזיר. ואף בגוונא דפיה גמום ופרסותיה חתוכות, יכול לאוכלה על ידי שיראה במקום העוקץ שהבשר הולך שתי וערב, ובלבד שיכיר שאינו מין ערוה.
- ב. (1) אמרינן בסוגיין דלחיה יש קרניים כרוכות [היינו גילדי גילדי, או עגולות], וחרקות [היינו מלאות פגימות], ובעינן דווקא דמבלעי חירקיהו. וחרדות [היינו עגולות, או חרודות בראשן]. ואם הם מפוצלות, או לדעת התוס' מבוצלות דקופין וראשן כפוף, וודאי דהיא חיה. ולדעת ר"ת בעינן נמי שיהיה לה אף טלפיים, אמנם הוא רק לרבנן, אבל לר' דוסא סגי בסמין דקרניים. ובאופן נוסף כתבו התוס', דלרבנן סגי או בקרניים או בטלפיים כטלפי חיה, ולר' דוסא לא סגי בטלפיים. ונפקא מינה לענין חלפה, דהא חלב חיה מותר. ולדעת הריב"ם, כל שיש לה רק קרניים אכתי יש להסתפק בה בחיה טמאה, אבל אם יש לה טלפיים בידוע שהיא טהורה, ולדעת ר' דוסא, סגי בהא שיש לה קרניים כדי לטהרה, דאין בהמה טמאה עם קרניים.
- (2) קרני השור הם כרוכות. וקרני הצבי [מה שאנו קורין צבין] הם מפוצלות, והתוס' הוסיפו שאף אינן כפופות [והיינו לשיטתם דגרסו בגמ' דשל צבי אינם מבוצלות]. וקרני העז הם חרוקות. וקרני העיזא דכרכו לדעת רש"י הם חרוקות וחדורות, ולדעת התוס' הם חרוקות וכרוכות. ואיבעיא לן האם מין חיה היא או מין בהמה, ולרש"י הספק הוא האם בעינן נמי "כרוכות". ולתוס' הספק הוא האם בעינן נמי "חרדות". ועוד ביארו התוס', דעיזא דכרכו הוי כרוכות חרוקות וחדורות, אלא דמבעיא לן האם כיון דלא מיבלע חירקיהו שמא אינה מין חיה. ולהלכה מסקינן דשמואל התיר חלב אף שרב אחאי אסר.
- (3) המינים הם: קרש, תחש, ופר שהקריב אדם הראשון. וקרש מין חיה טהורה היא וחלבה מותר. ופר שהקריב אדם הראשון מין בהמה הוא וחלבו אסור. [ולענין התחש נחלקו בשבת (כח:)] האם מין חיה הוא או מין בהמה.
- ג. (1) שור עליו להיות בעל כריסות ופרסות רחבות, וראשו חונבו גדולים. אבל חמור כריסו ופרסותו אינם רחבים, וראשו חונבו אינם גדולים.
- (2) דרשו לה דכל מעשי בראשית נבראו בצביונם, והיינו בדמות שבחרו להם. וכתבו התוס', דאף דרשינן לה שנבראו לדעתן ובקומתן, דזה הוא היופי שלהם. ועוד ביארו, דקומתן ילפינן מדרשינן לצבאם בלשון "הצבה".
- (3) שר העולם הוא המלאך הממונה. וכתבו התוס' דלכאורה מדרשות חלוקים הם אם שמו 'מט"ט' וכן שמו 'נער', או דחנך שמו 'מט"ט', ואינו שר העולם, דהא שר העולם בששת ימי בראשית כבר היה. וכשנשאו הדשאים קל וחומר בעצמן לצאת כל אחד למינהו כדרך שנצטוו האילנות, פתח ואמר "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" דכולן זהירים במצוותיו. והתוס' הביאו דאמר אף "נער הייתי גם זקנתי". ועוד הביאו דיש מדרשות דשר העולם הוא חנוך. אמנם חולק הוא על סוגיין דמבואר דהיה הוא בזמן ששת ימי בראשית.
- (4) בסוגיין הסתפקו האם המרכיב זרעים לוקה, ויסוד ספיקו הוא האם סגי במאי דכתיב בהו "למינהו" בזמן יצירתן כדי לאוסרן. וכתבו התוס' דבארץ ישראל דחייבה התורה על כלאי זרעים, הוא הדין על הרכבת זרעים. וסוגיין איירי אליבא דר' יאשיה דמחייב בכלאי זרעים רק בזרע חטיטה שעורה וחרצן במפולת יד, דלדידיה איכא למימר דמרכיב שאני וחייב בכל גווי. והוא הדין דיש להסתפק אף במיני הזרעים דאין בהם משום כלאיים. ועוד כתבו התוס', דיש לומר דסוגיין אחוץ לארץ קאי, דהתם איכא מיעוט "שדך" למעוטי כלאיים, אבל אכתי יש לומר דמשום "למינהו" יאסרו בהרכבה.
- (5) בן נח הצטווה על כלאי בהמה, כדכתיב בקרא דאיסור כלאי בהמה והרכבת אילן "את חוקתי תשמרו" והיינו חוקות שאסרתי לבני נח. וכתבו התוס' דלענין הרכבת זרעים איכא למימר דהיינו ספק הגמ' דסוגיין.
- ד. (1) משום דהלכנה טענה שאינו ראוי שיהיו שני מלכים משמשים בכתר אחד, ואמר לה לכי ומעטי עצמך. וטענה הלבנה וכי משום דאמרה דבר הגון יש לעונשה במיעוט. ופיסה הקב"ה דתמשול ביום ובלילה, ואמרה שרגא בטיהרה מאי אהני, וכן לא התפסייה בהא דהימים יקבעו על פיה, דהא אף השמש קובעת לענין התקופות. וכן לא התפסייה בהא דיקראו הצדיקים בשמה "הקטן". עד שאמר הקב"ה לישראל הביאו כפרה עלי בראשי חדשים על שמיעטתי את הירח.
- (2) ביום השלישי נוצרו ועמדו על פתח האדמה, אבל רק ביום שישי לאחר שאדם הראשון התפלל על הגשם, יצאו מפתח האדמה, ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.
- (3) הקשתה הגמ' דכתיב "חמשת", ובמינין אתה מוצא ששה. וביארו, דהחשובים שלהם הם חמשה. אי נמי, עוים משל תימן היו ונקראו הכי משום דגרמו למקומם להחרב. וכתבו התוס' דלהאי טעמא, מאי דכתיב "והעוים" אקרא דלבתריה קאי דאיירי התם מתימן. ועוד ביארו, דהתאוה לאלוהי פלשתים, ועל כן נקראו "עוים". או לפי דכל הרואם אוחותו עוית מחמת גודל אימתם דהיה להם שש עשרה שורות שיניים.
- (4) אי נימא דעוים הם מפלשתים, סיפרה לנו התורה הכי דהרי ברית כרת אברהם עם אבימלך לבל ילחם בם, ורק על ידי שכפתורים הורישום וישבו תחתם הותר להם לכובשם. ואי נימא דעוים הם מתימן, נמי ניהא, דהא הוזהרו לא להתגרות בבני עשיו, ותימן הרי מבני עשיו הם.
- (5) הר חרמון נמצא בסמוך לצידונים ולאמוריים, וקראו לשמות הכרכים שבנו עליו שניר ושריון, על שם הרי ארץ ישראל ללמדך שאפילו הרי ארץ ישראל חביבים על אומות העולם.
- ה. (1) סימני הטהרה הם שאינו דורס ויש לו זפק וקורקבו נקלף [והיכא דרק על ידי סכין נקלף, הוא ספק בגמ' לקמן]. ויש לו אצבע יתירה, ופירש רש"י דהיא האצבע הגבוהה שאחורי האצבעות. ודורס דסימני טומאה ביאר רש"י דהוא עוף האוחז ציפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל. ובמקום אחר פירש רש"י, דנותן רגליו על האוכל כשאוכלו כדי שלא ינטל כולו לפיו אלא מה שאוכל. והתוס' ביארו, דהיינו דורס ואוכל מחיים ולא ממתין עד שתמות. ולרש"י ילפינן לה מדכתיב בתורה נשר לאיסורא, ומאיך כתיב תורין להתירא, ובאלו הסימנים חלוקים הם זה מזה. והתוס' כתבו, דעל ידי תורין ופרס ועוניה ידעינן לכל הני סימנים, דהרי מסקינן דפרס ועוניה איכא רק סימן טהרה אחד, ומה דיש בזה אין בחבירו, ועל כן שפיר ידעינן דבכל מה דחלוק תורין מפרס ועוניה הרי הם סימני הטהרה.

2) עוף דיש בו את כל סימני הטומאה בוודאי שהוא טמא ואפילו אינו מכירו שהוא מן העופות המבווארים בתורה לאיסור. ואמרו חכמים דכל עוף הדורס בוודאי הוא טמא. וביארו התוס' דידעין לה מנח שהכיר את כולם כשהכניסם לתיבה.
3) בפשוט השאלה היא דנלמד מייט עופות הטמאים דכדי להתיר העוף באכילה בעינין ארבעה סימני טהרה, דהא אלו הייט עופות יש להם רק ג' סימנים וטמאים הם. והתוס' כתבו, דאי הכי אמאי כתבה תורה להני העופות, תיפוק ליה דאינן דומים לתורין. וביארו, דמקשינן דנילף מהתם דבהנהו ג' סימנים אין להתיר העוף, אבל לכל הפחות בעינין שיהיו בהם לכל הפחות ג' סימנים [והיינו ב' סימנים מהם ועוד סימן חדש].

ו. 1) לדעת רב ישנם עשרים וארבעה מיני עופות טמאים. דבפרשת שמיני מוזכרים עשרים מיני עופות, ועוד נכתב בהו ד' פעמים למינהו, וילפינן מינה לרבות עוד ארבעה מינים. ועיין עוד בתשובה י. ולרבי אבהו ישנם רק כ"ג מיני עופות טמאים, משום דלדידה דאה ואיה דכתיב בשמיני אחד הם. וכן איה ראה ודיה הכתובים בפרשת ראה אחד הם. וגמירי דבשר ישנם את כל סימני הטומאה, ובעורב ומינו ישנם ב' סימני טהרה וב' סימני טומאה, ובפרס ועזניה ישנם סימן טהרה אחד בכל אחד מהם וג' סימני טומאה. ובשאר הייט עופות יש ג' סימני טהרה וסימן טומאה אחד. ועוד אמרינן בגמ', דבאלו הייט עופות ישנם את אותם סימני טהרה, ושניים מהם נמצאים בעורב. ואו בפרס או בעזניה יש סימן אחד חדש שאינו בייט עופות. ולדעת ריב"ם, סימני טהרה של עורב הם זפק ואצבע יתירה. והתוס' כתבו, דעל כרחך דעורב אינו דורס, דהא אמרינן דעוף הבא בשני סימנים רק אם מכיר שאינו עורב יכול לאוכלו, ועל כרחך דאינו דורס, דהרי אם דורס וודאי דטמא הוא. ומאידך מוכח מדברי רבנן דאמרו דוזיר דיש לו זפק, וסנונית דקורקבנה נקלף אינם מין עורב, דבעורב גופיה אין זפק ואין קורקבנה נקלף, ועל כרחך דסימני טהרה שלו שאינו דורס ויש לו אצבע יתירה. ולענין הסימן שאינו בייט עופות, במקום אחד כתבו התוס' דהוא הא דאינו דורס, ובמקום אחר כתבו דהוא קורקבנו נקלף, דהא אמרו דיש שמונה מיני ספיקות משום דלא ידוע אם קילוף הקורקבן שלהם חשיב קילוף, ועל כרחך דאת שאר הסימנים היה להם, ואפילו הכי אם אין קורקבנו נקלף יש לאוסרו, והיינו משום דמן הייט עופות הוא.

2) בפשוטו השאלה היא דכיון דילפינן מנשר דסגי בסימן טהרה אחד, למה לי למיכתב תורין. והקשו התוס' דהא אי לאו דקתני תורין לא הוי ידעין מה חשיב סימן טהרה, דהוי אמינא דאדרבה נשר יש לו ג' סימני טהרה. וביארו, דאיכא כמה תורין בפרשה. ותירצה הגמ' דבעינן תורין לענין קרבן דדווקא מין תורין כשר, וביארו התוס' דכולהו נצרכו לקרבן.

ז. 1) לא בעינן את כל סימני טהרה, דמדכתבה התורה "נשר" דאסור אף שאין לו שום סימן טהרה, משמע דאילו היה לו סימן אחד לא היה טעם לאוסרו. ואף שלכאורה אפשר ללמוד את דינו מפרס ועזניה, דלכאורה הוי תרי כתובין הבאין כאחד, מכל מקום לא ילפינן, משום דתרווייהו צריכו, דכיון דבכל חד יש סימן אחר, בעינן למיכתב תרווייהו כדי שלא נאמר דדווקא זה הסימן לא מהני. ואף דגם זה הסימן כבר נשנה בייט עופות, [ולרש"י היינו דמשום הכי יש להחשיבו כשני כתובין הבאין כאחד. ולתוס' היינו להוכיח דהסימנים דפרס ועזניה גופייהו הוי ב' כתובין הבאין כאחד, דהא אחר דקתני באחד מהם דלא מהני, אין טעם לומר שחבירו כן מהני, דהא אשכחן כבר בייט עופות דאפילו עם עוד תרי עמו לא מהני]. ותירצו, דגמירי דיש סימן חדש שאינו בייט עופות ולהכי הדר כתב לה רחמנא.

2) היכא דבא בג' סימנים, צריך שיכיר שאינו מן הייט עופות, ולדעת ר"ת סגי בהא דיש לו זפק וקורקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה, דעתה ידוע דאף אינו דורס. ואם בא בשני סימנים, יש לו להכיר שאינו עורב או מינו, והיינו דווקא היכא דהם הסימנים שיש לעורב [ולריב"ם היינו זפק ואצבע יתירה. ולתוס' היינו שאינו דורס ואצבע יתירה], או הסימנים דמינו [היינו יש לו זפק ועוד אחד עמו, וקורקבנו נקלף ועוד אחד עמו]. ואם יש לו רק סימן אחד, יש לו להתירו רק אם מכירו שאינו מין פרס או עזניה, ודעת אמימר דכיון דאינם שכיחי בישוב לא חיישינן להו, וסגי בסימן אחד.

3) בשחורה הגדילה בבתיים, כולי עלמא מודו דאינה מותרת באכילה. ובלבנה נחלקו רבנן ור' אליעזר. וללישנא אחת בגמ' פלוגתייהו היא היכא דכריסה ירוק, וקיימא לן בר' אליעזר דפסלה. אבל היכא דכריסה לבן כולי עלמא מודו דמותרת. ואיכא לישנא דבירוקא כולי עלמא פסלי, ופלוגתייהו בכריסה לבן, וקיימא לן כרבנן דהתירו. וכל דמותרת באכילה, כשרה אף לטהרת מצורע.

ח. 1) תסיל מין יונה הוא וכשר לקרבן רק בעודו קטן כדון בני יונה. וכופשני צוצייני נמי כשרים למזבח כדון תורין. ואמרינן דאף דיש לו שם לווי, אינו נפסל, ולאביי הוא משום דנשתנה שמו רק לאחר מתן תורה, ורק מה שבזמן מתן תורה היה לו שם לווי יש לומר דהקפידה התורה על שמו בלא שם לווי. ולדעת רבא, האי לא חשיב שם לווי, משום דעל שם מקומו הוא נקרא כן. ותרווייהו פוסלים במי חטאת, דכופשני קולט המים בחרטום, והמים חוזרים ונופלים וחשיב נעשית בהם מלאכה. וכן תסיל, אף דמין יונה היא ומוצצת, מכל מקום חוזרת ומקיא, וחשיב נעשית בו מלאכה, אי נמי נפסל משום הקיאה המעורבת בהם.

2) תרנגולא דאגמא הוא אחד משמונה ספיקות דמספקא לן בהן כיון דקורקבנם נקלף רק בסכין. ואין להכירה על ידי צורת ביצתה, והיינו דאם כד וחד וחלמון מבפנים וחלבון מבחוץ הרי היא סימן לטהרה, משום דסימני ביצים לאו דאורייתא נינהו. ותרנגולתא דאגמא, מעיקרא החזיקה בהיתר משום דסברו דאינה דורסת, וכתבו התוס' דזה הסימן טהרה היחיד שהיה בה, והכירו בה שאינה מין פרס ועזניה, אבל כיון דראיה פעם אחת שדרסה, חזרו ופסלה.

3) כתבו התוס' דלכאורה נראה מסוגיין דהסימן שאינו בייט עופות הוא הא דקורקבנו נקלף, ועל כן יש להתיר את הקוונ"א כיון דקורקבנו נקלף, ויש לו אף אצבע יתירה ויצא מכלל הספק דפרס ועזניה. אמנם כתבו התוס' דיש לפקפק דהא יש לו לסתות כאדם, ולכאורה נראה בנדה דרק לכוס וינשוף יש לסתות כאדם. אמנם דחו דאינו ראייה.

ט. 1) צדקתך כהררי קל קרא ר' יוחנן על הנמלה, ולפירוש אחד הוא משום דאף דקטנה היא מכל מקום יש לה חיות כגדולה. ולפירוש שני הוא משום דמוצאת מזונותיה בלא טורח. ומשפטיך תהום רבה קרא על השלך, ולפירוש אחד הוא משום דהקב"ה מוזמן את השלך לנקום נקמתו מן המזומנים למות אפילו בעמקי תהום. ולפירוש שני הוא משום דהקב"ה מודקדק עם השלך ואין לו מזונות אלא על ידי טורח עד התהום.

2) מבואר בסוגיין דתלוי הוא במנהג המקומות, דיש מקומות דפרס ועזניה שכיחי ביניהו ויש לאוסרם, ולרש"י היינו מחשש שמא ממינם הם, ולתוס' הוא מחשש שמא יבואו להתיר אף פרס ועזניה. ויש מקומות דלא הוחזקו פרס ועזניה שמצויים שם, ואין לחוש להם ושרו.

3) יש תנשמת שהיא מין עוף והוא "באות שבעופות", והיינו קיפוף. ויש תנשמת שהיא מין שרץ, והיא "באות שבשרצים", ונקראת קורפדיא. 4) התרבה עורב השחור והוא סתם עורב, ואף עורב העמקי דהיינו הלבן דנראה עמוק מן השחור כמראה חמה עמוקה מן הצל, ומרבינן לה מדכתיב "את כל". ומדכתיב "למינו" ריבו את העורב שפניו דומים לפני יונה. ולעיל אמרו דלר' אליעזר למינו בא לרבות זוזיר וכתב רש"י דאף דלא דמי בסימני טהרה וטומאה דידה לעורב, מכל מקום כיון דגדל עמו חשיב מינו. וכן אמרו דאתי לרבות סנונית [וכתבו התוס' דאף היא לא דומה לעורב בסימניה. וצ"ב אמאי חשיבה מין עורב]. והתוס' לעיל בסוף דבריהם כתבו דר' אליעזר סבר דשפיר דומים לעורב אף

בסימנייהו ופליגי בהא ארבנן, דאף דלכאורה יש לזרזיר זפק, מכל מקום לא חשיב זפק מפני קוטנו, וכן קרוקבנה של הסנונית נקלף בדוחק ולא חשיב נקלף.

1. (1) בפרשת שמיני נאמר "ואת הדאה ואת האיה למינה". ואילו בפרשת ראה נאמר "והראה ואת האיה והדיה למינה". ומסקינן, דעל כרחך דדאה וראה היינו הך, דלא יתכן דמשנה תורה בא לחלוק על ויקרא, ואי נימא דבא להוסיף עליו אמאי לא כתב נמי לדאה. וכן מסקינן דאיה ודיה חדא הם, דאי לא תימיה הכי, מאי שנא דבויקרא כתיב למינו איה, ואילו במשנה תורה כתיב אדיה. והיינו טעמא דשינה הכתוב, כדי לא ליתן פתחון פה שיאמר אדם אני קורא את הדאה ראה ואינה אסורה. או את הדיה איה ואינה אסורה. ולדעת רבי אבהו, כוליה חדא נינהו.

(2) כוונתו שיש שבע מאות מיני עופות טמאים, ואם מכירם, הרי יכול לאכול את השאר בלא לבדוק בסימניהם. וכן קמשמע לן בהא שמונה מאות מיני חגבים. אבל במאי דקאמר ועופות אין מספר, אין כוונתו דאין מספר שעל ידיו יוכל להתיר השאר, דהא שפיר יש מספר דעשרים וארבעה מינים כתיבי, אלא כוונתו דלטהורים אין מספר [ואולי כוונתו לאשמועינן אמאי לא פירטה התורה את המותרים כדרך שפירטה בבמה].

(3) מותר לקנות מהם ביצים רק אם יאמר דשל עוף פלוני טהור הוא, דבכהאי גוונא אינו משקר דהא אפשר לבדוק אחריו. ולביצת נבילה טריפה לא חיישינן. וכתבו התוס' דבמקום הרוב הביצים של עופות טהורים הם, יש להתיר אף בלא שיאמר דשל עוף פלוני טהור הוא. ומכל מקום אין קונים מהם ביצים טרופות, משום דיש בהו ריעותא דאמרינן מסתמא של טריפה הם ומכרן הישראל לגוי ולהכי טרפן כדי שלא ימכרם. אבל במגולגולת, כיוון דדרכן בהכי לכאורה ליכא ריעותא ושרי. ולקנות מהן מינים הנלווים בביצים נמי שרי, ואין לחוש לדם משום דמיעוט הוא. וכן אין לחוש משום בישולי עכו"ם, כיוון דהפת עיקר ועל פיתן התיירו.

יא. (1) היכא דראשה אחד כד וראשה השני חד, וחלמון דידה מבפנים וחלבון מבחוץ, בידוע דשל עוף טהור הוא. אבל אם שתי ראשיה כדין או חדין, או דחלמון מבחוץ וחלבון מפנים, הרי היא ביצת טמאה. וסימנים אלו לא מהני מדאורייתא, אלא מהני רק לסייע היכא דקונה מגוי ואומר לו דשל עוף טהור הוא. דאם יש לו אף את סימני הטהרה יש לסמוך עליו, ואם לאו אין לסמוך עליו ואפילו אומר של עוף פלוני טהור הם. וכל דמוצא חלבון וחלמון מעורבים זה בזה, בידוע דביצת השרץ היא, ונפקא מינה לענין להתרות בו משום שרץ הארץ. אבל אינו ראייה לענין טומאה דמטמת בכעדשה, דהא אכתי יש לומר דשל נחש היא דאין נבלתו מטמאה.

(2) כתבו התוס' בשם ר"ת, דאף דאמרינן דסימני דגים לאו מדאורייתא, מכל מקום סימני עוברי דגים דאף הם כסימני הדגים הוי מדאורייתא. אמנם כתבו דבירושלמי משמע דאין לסמוך עליהם.

(3) כל עוד שלא היה ריקום, לדעת רש"י איסורא איכא אבל מלקות ליכא דהא לאו שרץ הוא. והתוס' כתבו דאף איסורא לית בהו, דהא מהאי טעמא דילפינן מינה דביצים מותרות ולא חיישינן להו משום אבר מן החי, כן נמי יש להתיר את השרץ, דדווקא בעוף טמא איכא גילוי דביצתו אסורה. ועיין עוד לקמן תשובה יב. ואם היה בה כבר ריקום, הרי היא כשרץ גמור.

יב. (1) לרש"י גיעולי ביצים היינו ביצת טמאה שהתבשלה עם הטהורות, דאין הטמאה אוסרתה משום דמיא בעלמא נינהו [והיינו דווקא היכא דאין בה אפרוח]. והתוס' ביארו דהיינו ביצה שיצאה ממעי התרגולת קודם זמנה כגון על ידי הכאה. ומותרת משום דלא חשיבה כגופה של העוף. וביצים המוורת היינו ביצים שהוטלו בלא זכר וישבה עליהם הנקיבה ימים רבים, וקיימא לן דלא חשיבה שרץ ונפש היפה שאינו קץ בה יכול לאוכלה.

(2) להמבואר בסוגיין, היכא דנמצא דם על קשר החלבון, הדם יורק ושאר הביצה מותרת. וכתבו התוס' דיש לומר דמדברנן בעלמא הוא משום דעתיד לצאת ממנו אפרוח, אבל אכתי לא חשיב מין שרץ בעצמו אלא מדברנן. ועוד כתבו התוס' דיש לומר דאף מדאורייתא דם הנמצא בקשר החלבון חשיב מין שרץ. ואם נמצא הדם כבר בחלמון, שדא תיכלא בכלה ואף הביצה תיורק. והני מילי דהגיע מקשר החלבון, אבל דם סתם שנמצא בחלבון או בחלמון יש להכשירה, משום דלאו מזרע התרגול הוא. וכתבו התוס' דיש להכשיר אף את הדם. אמנם בירושלמי מבואר דהאי דם כן אסור. ובנמצא בה אפרוח שלא נתפחתו עיניו אסורה מדברנן.

(3) ביצת טמאה אסורה, וילפינן לה מדכתיב "ואת בת היענה" והיינו ביצת היענה, דאין לומר דשם אחד הוא, דהא אף כשנכתב בסוף שיטה, נכתב בת בשיטה אחת ויענה בשיטה אחרת. והוא הדין דביצת טריפה אסורה, וכתבו התוס' דמסתברא דילפינן לה מביצת טמאה. ועוד כתבו התוס', דבלאו האי ילפותא הוי אמינא דביצת טמאה נמי שרי. חדא, דהא אף בטהורה היה מקום לאוסרה משום אבר מן החי, ובתר דגלי לן קרא גבי שילוח הקן דשריא הוי אמינא דאפילו בשל טמא שריא. אי נמי, דסברא הוא דאין לאסור הביצים דכיון דתחילת ברייתן משכבת זרע הוא, חשיב כנבלה המוסרחת דהותרה.

יג. (1) רש"י ביאר, דארישא דברייתא סמיך, דכל שאינו דורס ואף יש לו זפק ואצבע יתירה וקורקבנו נקלף, בידוע דהוא טהור. ולר"ת כוונת רבן גמליאל למימר, דכל שיש לו ג' סימנים אלו בידוע דאף אינו דורס ושרי. וכתבו עוד, דלר"ת ליכא למימר דסימני העורב הם כריב"ם דיש לו זפק וקורקבנו נקלף, דאי הכי הא על כרחך דאף ב"ט עופות איכא להני סימנים דהרי סימני העורב הם מסימני ה"ט עופות, והסימן השלישי הוא הא דיש להו אצבע יתירה, דהרי על כרחך דדורס דאי לאו דורס לא היו מתירים עוף הבא בשני סימנים ודאיים ואינו ידוע אם דורס או לאו. ולר"ת הא כל דיש לו שלשה סימנים אלו בידוע דאף אינו דורס.

(2) לדעת ר"א בר צדוק אפשר לבדוק על ידי שמתחין לו חוט של משיחה, ואם חולק אצבעותיו שתיים לכאן ושתיים לכאן, בידוע דדורס הוא. ולדעת ר"ש בר אלעזר, כל עוף הקולט ואוכל מן האויר על כרחך דהוא דורס.

(3) נאמר במתניתין דיש להם ארבע רגליים וארבע כנפיים, וכנפיו חופין את רובו [ולמסקנא בעינן רוב ארכו ורוב הקיפון], ויש לו קרצולים, והיינו שתי רגלים גדולים סמוך לצוארו מעל רגליו דמנתר בהם על הארץ. ולדעת ר' יוסי בעינן אף ששמו יהיה חגב. וכתבו התוס' דר' יוסי מפרש דברי תנא קמא, דהא מבואר בגמ', דמאן דמצריך להני ד' סימנין, על כרחך דסבר נמי דבעינן שמו חגב. ואמרינן בגמ' דמתניתין כתנא דבי רבי ישמעאל היא, אבל תנא דבי רב סברי, דבעינן נמי שלא יהיה ראשו ארוך. ולענין הסימנים דקרצולים, מסקינן דאף אם אין לו עתה אלא שעתידים להגדל לאחר זמן, שרי בהכי, דהא כתיב "אשר לא כרעיים" ואף דקרינן ביה "לו" כדמוכח מגופא דקרא, מכל מקום מדאפקיה ב"לא" ילפינן דאף שאין לו עתה.

יד. (1) המבוארים בתורה הם: ארבה סלעם חרגול וחגב. ולדעת תנא דבי רב, האי קרא נדרש בכלל ופרט, דהא כתיב "אשר לו כרעיים" לרבות וכתוב כל הני פרטי למעט, ואין בכלל אלא מה שבפרט ואתי לרבות רק הני המבוארים להדיא ואת מיניהם. ולדעת תנא דבי ר' ישמעאל, האי למינהו בתרא חזר וכלל הוא. ולדבריו מארבה וחרגול ידעינן לרבות כל מילי, והיינו בין ראשו קרח כארבה ובין אין ראשו קרח כחרגול, ובין יש לו זנב כחרגול ובין אין לו זנב כארבה. וממאי דכתיב סלעם דיתירא הוא אמרינן דאתי לרבות ראשו ארוך אף דכל הני המבוארים

בתורה אין ראשם ארוך, דלא מסתבר דאין ראשו ארוך הוא סימן טהרה דחגבים, וחגב יתירא אתי למימר דבעינן דווקא ששמו יהיה חגב. וביארו התוס', דלמיניהו דסלעם אתי למימר דלא רק במין הסלעם התיירו אפילו ראשו ארוך, אי נמי דלא נימא דמינו דסלעם התמעט. ולמיניהו דחגב אתי להצריך כל הסימנים. וביארו התוס', דהאי דלא כתיב למיניהו לבסוף אכולהו, דהא כללא בתרא הוא, דהרי הפסיק הכתוב בסלעם בין ארבה לחרגול, ולא שייך למיכתב למיניהו לבסוף דליזיל אכולהו, דהא לאו אכולהו קאי בחד עניינא.

(2) איכא פלוגתא אי אמרינן דכללא בתרא עיקר, ומריבין כל מילי אפילו דדמי רק במקצת לפרט. או דאמרינן דכללא קמא עיקר והוי ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט, ומהני כללא בתרא לרבות כל דדמי לפרט בכל מילי. וכתבו התוס' דמבואר בעירובין דאף אי נימא דכללא קמא עיקר לא בעינן אלא דמי בג' צדדים. ובסוף דבריהם כתבו, דלמאן דאמר כללא קמא עיקר בעינן בכל צד אפילו צדדים דאינם חשובים. אבל למאן דאמר כללא בתרא עיקר סגי דדמי בדברים החשובים ולא בעינן דמי בסימנים הגרועים.